

Reconstrucció de l'església de Sant
Pere després de la Guerra Civil

L'any 1998, amb motiu del centenari del naixement de Pelayo Martínez Paricio, l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Figueres en va programar una exposició al Museu de l'Empordà. En el catàleg *Pelayo Martínez, arquitecte. Figueres 1898-1978*, els autors hi vam situar la seva figura i obra des de diferents perspectives. Un fragment de la presentació n'apunta l'esperit: "...a l'arquitecte per l'ofici i l'elegància, pel rigor en l'exercici de la professió i per l'exigència meticulosa i intransigent en la feina ben feta..."

La donació del fons del despatx a l'arxiu de Girona del Col·legi d'Arquitectes, feta per la Sra. Catalina Martínez Espigulé, filla i col·laboradora, va permetre una ordenació del material que, a banda de ser de justícia, va donar fruits saborosos: la fonamentació de recerques, entre les quals destaquen el procés del Club Med al pla de Tudela de la Dra Musquera, i, precisament en relació amb aquesta, la valuosa troballa del dibuix de Salvador Dalí, una obra que mitjançant un acord entre el Col·legi d'Arquitectes i la Sra. Catalina, s'exposa ara al Museu d'Art.

L'any 2005, amb la coordinació de l'arxivera del COAC la Dra Gil, es van dedicar unes pàgines monogràfiques del número 228 de la *Revista de Girona* a tractar amb més coneixement la figura i l'obra de l'arquitecte, amb aproximacions que anaven des de la biografia (R. M. Gil i A. Capella), els contextos històrics locals (J. Santaló), el mediterranisme en l'arquitectura del país (J. M. Montaner i Z. Muixí) i d'altres, fins a la glossa de l'ofici, que feia jo mateix.

Arribats a la cita del mil·lenari de Sant Pere, els arquitectes (la Vocalia de Cultura de la Demarcació de Girona i la Delegació de l'Alt Empordà) van voler afegir-s'hi amb una exposició a la seu de la plaça de l'església. Les arquitectes Palmada i Vázquez, alhora que analitzaven les traces del procés d'obra que conserva la parròquia, varen fer aflorar del fons de Pelayo Martínez a l'arxiu del COAC documentació molt diversa que s'hi podia relacionar.

Per convidar-me a redactar una petita introducció que establís ponts amb el que havien escrit el 1998 i el 2005 Dana i Adriana Vázquez em mostraren una tria del material, que incloïa dibuixos i altres. Sorpreses. Projectes alternatius, alternatives del projecte. La mel a la boca. Vam començar a estirar el fil i no s'acabava. Vaig regirar entre vells materials que Catalina rescata periòdicament de casa i me n'encomana el traspàs a la institució. Vam eixamplar la mirada tant cap a la societat del primer franquisme com a l'arquitectura religiosa europea del terç central del segle XX. La petita introducció sobre el que ja sabíem va esdevenir primer una deriva i, finalment, una teranyina de recerca del que ens havia quedat amagat.

L'aprofundiment de fonts i la relectura de diversos historiadors han permès situar el debat intel·lectual (arquitectònic i plàstic, però també urbanístic i polític) que plantegen en la immediata postguerra l'obra de reconstrucció de l'edifici i la nova planta de l'espai públic. Ha permès, i exigit, posar en relació amb els fenòmens culturals globals les particularitats en què s'insereixen els protagonistes (el bisbe, el rector, l'alcalde, la premsa, els crítics, els arquitectes directors, Llopart, Mora i Segarra, els de Regiones Devastadas, Margarit i Pelayo...).

I més enllà de la ciència, en el terreny de la passió que la impulsa, n'ha resultat una glossa imaginada d'un Sant Pere desitjat, més clar i lluminós, menys expiatori, d'un temple inèdit amb la joia de viure que portava a dins l'autor que finalment no en va ser

Figueres, Sant Pere, 29 de juny de 2020
Joan Falgueras Font, arquitecte

L'església de Sant Pere i la reconstrucció monumental en la postguerra

Amb l'editorial anònim de *Vida Parroquial* del 26 de gener de 1940 titulat "Por el embellecimiento de la ciudad" es reclama un ambiciós pla de reforma urbanística per quan Figueres tingui cinquanta mil habitants. S'hi utilitzen expressions que avui ens sorprenen per l'atreviment.¹

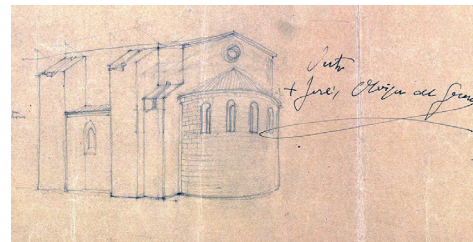
Por el embellecimiento de la ciudad (26 de gener 1940). *Vida Parroquial*. Any X. (Nº214), pp. 1-2

Aquest manifest anticipa en una dècada el paisatge de la radical transformació urbanística postbèlica que serà l'estàndard de modernitat de les ciutats centreeuropees enrunades quan acabi el conflicte que allà tot just comença. Planteja lúcidament els eixos principals de l'estructura urbana i els seus dèficits funcionals i formals. I, de passada, incorpora com a avantguardes futuristes pioneres, renovadores i purificadores, els bombardejos i els incendis que obren i tracen, i els blanques.

En el context dels actes multitudinaris de la Setmana Santa, en el número de *Vida parroquial* del dia 29 de març, hi apareix un petit breu en què s'apunta per primera vegada l'ambició d'un temple més gran.²

Projecte número 1: l'església (alta) de Sant Pere

Posem ara en relació aquesta qüestió de la insuficiència de l'espai cobert amb unes dades noves. Entre els papers de Pelayo Martínez del COAC, es conserva un projecte d'agost de 1939 de tancament amb un absis semicircular directament connectat amb el que havia quedat de la nau. En direm *projecte 1*. No sembla de cap de les maneres una solució provisional (com sí que ho foren el magnífic i eficaç envà ondulat que s'aixecà per tancar la nau o els essencials pòrtics de taulons per a les campanes).

Projecte número 1: l'església alta de Sant Pere: perspectiva exterior
Pelayo Martínez Paricio
Agost 1939
Fons Pelayo Martínez. Arxiu Històric COAC. AHCOAC-G

La solució està acuradament dissenyada, amb secció i vistes exteriors i fins i tot amb detalls de la creu i l'ornament litúrgic. Va ser pensada per existir i amb la consciència que alliberaria a llevant un espai des del qual es podria contemplar la capçalera, de la qual es representa una perspectiva exterior. Una inèdita terrassa oberta sobre el carrer de la Jonquera vindria a restituir l'espai del cementiri dels albatges que l'ampliació barroca havia consumit.

Cúpula segons projecte de Josep Azemar Pont

1895

Restauració de l'església Parroquial: la cúpula

20 de Novembre de 1895
Arxiu Municipal de Figueres

Bombardejos a Figueres, la Guernica Catalana

Gener - Febrer 1938

Bombardeig de Figueres

3 de febrer de 1938.
Aviazione Legionaria delle Baleari

Inici Servicio Nacional de Regiones Devastadas y Reparaciones

1938

L'Església de Sant Pere després de la Guerra Civil

Vista del solar del creuer i del presbiteri de l'església de St. Pere abans de la seva reconstrucció

1939

Fons de la Parròquia de Sant Pere
Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà

¹ "...atendiendo únicamente al embellecimiento de la ciudad, casi, casi hubiéramos bendecido la bomba que sin causar víctimas hubiera destruido las manzanas que limitan la Rambla por dichos puntos cardinales para dar lugar, previa indemnización a sus propietarios, a la magna reforma orgullo de Figueres y de quienes la hubieran llevado a cabo..." "Porqué no buscar aprovechándose de los serios destrozos sufridos por las calles de la Muralla Barceloneta y vecinas una salida por este lado de la capital que sea todo lo espaciosa y digna que la ciudad del porvenir requiere?..." "No se podrían mejorar muchas calles, abrir otras, siguiendo el camino que las bombas abrieron o la huella del incendio trazara?" (Por el embellecimiento de la ciudad (26 de gener 1940). *Vida Parroquial*. Any X. (Nº214), pp. 1-2)

² "Oímos lanzar la idea de un nuevo templo parroquial - sin dejar de reedificar el antiguo- para poder cobijar tan imponentes multitudes como vimos luchaba para cobijarse bajo la bóveda del derruido....El espacio de que puede disponerse para el antiguo templo no basta para las necesidades presentes y mucho menos bastaría para las de un próximo porvenir..." (Con el corazón rebosante (29 de març gener 1940). *Vida Parroquial*. Any X. (Nº223), pp. 1-2)

³ "...decidimos emprender el viaje recabando antes la cooperación de una persona de la valía técnica del sr Martínez, D. Pelayo, conocedor como ningún otro de los problemas que a Madrid nos llevaban y entusiasta de las mejoras y trascendentales reformas de Figueres..." (La reconstrucción de la ciudad (14 de juny 1940). *Vida Parroquial*. Any X. (Nº234), pp. 1-2)

Per poder entendre com es fa compatible la consciència de la manca de capacitat per a les noves multituds del nacionalcatolicisme amb l'esforç de projectar un acabament del temple amb la dimensió reduïda d'una capella rural, hem d'avançar un xic en el temps.

A principi d'estiu, en el número 234 de *Vida parroquial* del 14 de juny (el dia que els alemanys entren a París), s'utilitzen les dues primeres pàgines per presentar sota el títol "La reconstrucción de la Ciudad", tot un programa d'actuació urbanística en forma d'una extensa entrevista a l'alcalde Jou, acabat de tornar d'un viatge a Madrid acompanyat de l'arquitecte Pelayo Martínez.³

L'ambient és eufòric i triomfalista (i, a pilota passada, és clar, fa pensar en aquell simpàtic copet a l'espatlla al visitant de províncies d'una pel·lícula neorealista) i s'hi ennumeren amb un ordre polític una sèrie d'accions vitals per a la revitalització de la ciutat,⁴ sense deixar de banda totes aquelles accions que, en un primer moment, quedarien sobre la taula per poder-les realitzar més endavant.⁵

El deslloridorador de tot plegat rauria a invocar els beneficis de l'article 10 del Decret de 23 de setembre de 1939 per sol·licitar al Govern l'adopció parcial de la ciutat, la instància per a la qual van presentar tot, esperant que fructifiqués en un dels propers consells de ministres.

Com a cirereta de l'entrevista, l'alcalde, després de deixar constància dels diversos personatges influents que han obert les portes i superades les dificultats per arribar amb bon peu a la Direcció General de Regiones Devastadas, vol regalar una primícia:

"...he de dar la noticia que me llena de orgullo y conmigo a la ciudad entera de la merecidísima distinción lograda por nuestro excelente y buen amigo el sr Martínez, compañero

infatigable de gestión, al ser nombrado Delegado de la Oficina de Regiones Devastadas en esta provincia con el encargo de dirigir inmediatamente la reconstrucción de Llers, Palamós y otras poblaciones adoptadas total o parcialmente, con lo que ello supone para dicho buen amigo y para la ciudad."

La reconstrucción de la ciudad (14 de juny 1940).
Vida Parroquial. Any X. (Nº234), pp. 1-2

Aquest relat urbanístic que comença i acaba de bracet amb l'arquitecte Pelayo Martínez permet situar cronològicament els seus croquis sense data (també conservats a l'arxiu del COAC, procedents de la donació de la seva filla Catalina) del projecte de nou temple, la "catedral de l'Empordà", a l'espai que havia de deixar lliure l'hospital mig enderrocat pels bombardejos. L'eufòria seguia a un ritme picat. Dos dies abans de la festa de Sant Pere, *Vida Parroquial*, amb el títol de "Figueras parcialmente adoptada" s'exclamava:

"Un escalofrio de emoción sacudió nuestro ánimo al oír por radio en la noche del 22 la transmisión de los acuerdos adoptados en el último Consejo de Ministros, uno de los cuales era la adopción parcial de nuestra ciudad por la generosidad de nuestro Caudillo Franco."

Figueras parcialmente adoptada (29 de juny 1940).
Vida Parroquial. Any X. (Nº236), p. 2

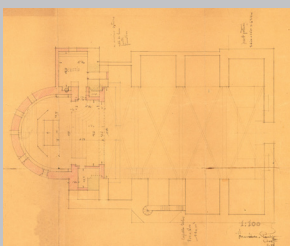
L'estratègia de Pelayo i l'alcalde Jou, desvelada tan sols quinze dies abans, semblava haver fructificat ràpidament.⁶ L'article enumera els projectes i, abans de passar a la relació de telegrams d'agraïment enviats al ministre de Governació i al jefe del Estado i després d'un començament líric, acaba amb un clam en majúscules èpiques:

"GRACIAS CAUDILLO; FIGUERAS
TE GUARDARÁ GRATITUD ETERNA"

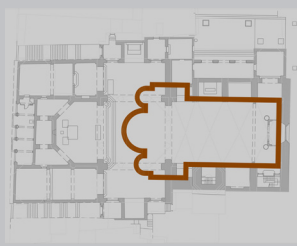
Figueras parcialmente adoptada (29 de juny 1940).
Vida Parroquial. Any X. (Nº236), p. 2

Projecte número 1:
L'església (alta) de Sant Pere

Agost 1939

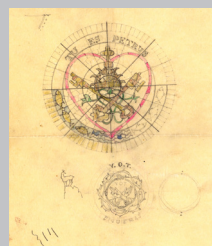
Proj.núm.1: església alta St. Pere
Pelayo Martínez Paricio
Agost 1939
Fons Pelayo Martínez. AHCOAC-G

Hipòtesis romànica
Hipòtesis: Anna Maria Puig
Topografia: Lluís Castillo

Vitrall de la rosassa

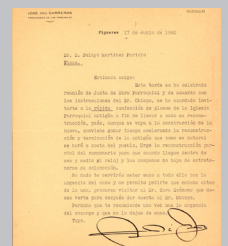
Agost 1939

Dibuix de la rosassa
Pelayo Martínez Paricio
c. 1939
Fons Pelayo Martínez. AHCOAC-G

Correspondència entre Josep Jou, Alcalde de Figueras i Pelayo Martínez

17 de Juny 1940

Correspondència
José Jou Carreras
17 de Juny de 1940
Fons Pelayo Martínez. AHCOAC-G

⁴ "Encontraron favorable acogida en Madrid? - Favorable dice? Más que favorable, gratisima e inmejorable. Si casi nos duele la conciencia de la modestia de nuestras peticiones, con ser ellas de tanto volumen; pues parecía que aquellos señores se pasmaban de la nimiedad de nuestras demandas, y como si nos dijeran: - Con tan poca cosa se contentan Vdes?"[...] "Cuáles fueron los proyectos que presentaron a la consideración de la Superioridad?" I. Pavimentació de carrers i places i reconstrucció de clavegueram, II. Construcció d'una nova església parroquial per 2000 ànimes com a mínim, III. Construcció d'un Hospital en un nou emplaçament, IV. Construcció d'una nova Escola d'Arts i Oficis a l'era d'en Deseia, V. Edifici de nova planta per Asil d'ancians a l'horta del carrer de El Far, VI. Urbanització del barri del Garrigal, VII. Estació sanitària. (La reconstrucción de la ciudad (14 de juny 1940). *Vida Parroquial*. Any X. (Nº234), pp. 1-2)

⁵ "Plaça Mercat, Estació d'autobusos, Teatre Principal..." (La reconstrucción de la ciudad (14 de juny 1940). *Vida Parroquial*. Any X. (Nº234), pp. 1-2)

⁶ "...se contará en un plazo perentorio con dos de los edificios de más urgente necesidad, como son la iglesia parroquial, que podrá edificarse, según se proyectaba y el bien espiritual de la Figueras actual y futura exigía, en uno de los lugares más céntricos y con la capacidad debida; y el Hospital de tan imperiosa urgencia, el cual será construido en uno de los lugares más sanos y alegres de la población..." (Figueras parcialmente adoptada (29 de juny 1940). *Vida Parroquial*. Any X. (Nº236), p. 2)

El llenguatge monumental de Pelayo Martínez del 1926 al 1940 i altres edificis rellevants de l'època

Si volem entendre la proposta de Pelayo Martínez més enllà de les coordenades locals, hem de situar-la en el currículum d'edificis públics i remetre'ns a la seva àmplia cultura arquitectònica.

Els dibuixos de 1926 dels concursos per als Palaus del Sol i de la Llum amb el far colossal en són la primera pista, però és el Palau de les Arts Gràfiques de l'Exposició del 29 el que representa la primera realitat d'una escala monumental en la seva producció.

En aquesta mateixa línia del neobrunellesquianisme abans de la Guerra s'havien engegat projectes de temples que d'una manera més o menys directa tenien relació amb la seva generació. Serveixi de primer exemple la reconstrucció de l'església de Sant Sadurn de Noia dels anys 1926-1927 per part de Francesc Folguera, amb qui coincidirien a s'Agaró en la continuació de l'obra de Masó. Folguera havia publicat el 1928 *Arquitectura Religiosa Moderna*, el mateix any del projecte del casal Sant Jordi per a Tecla Sala. I després de la Guerra seria l'autor de l'església de l'Esperança de s'Agaró i de la nova façana i torre de Montserrat.

Aquests mateixos anys, Nicolau Maria Rubió i Tudurí havia començat a edificar l'església de Nostra Senyora de Montserrat a Pedralbes, la qual passada la Guerra seria acabada per Duran Reynals, el soci de Pelayo Martínez en diversos projectes ja des dels anys vint. Una obra que fou comentada per Nicolau Maria Rubió i Tudurí en el número 65 de la revista *Quaderns* amb una interessant aportació.⁷

Constatem, doncs, que abans dels anys trenta Pelayo compartia un llenguatge que permetia fer compatibles la coherència constructiva de l'obra de fàbrica, un cert espiritualisme cristià i pagà alhora i la monumentalitat dels prismes purs. Aquesta posició intel·lectual, d'aula de projectes, diguem-ne, va poder enriquir-la i matisar-la amb el transcendent viatge per Itàlia dels anys trenta des dels llacs alpins i Milà fins a la Venècia i la Ravenna de l'Adriàtic, des de Gènova a Roma passant per Florència. Una Itàlia complexa de llatinitat amarada d'Orient. Com en el petit país propi que explorava amb els amics, on trobava el classicisme refet per la gent rude de la Marca.

Més enllà del nucli selecte de neobrunellesquians, és molt probable que a finals dels anys trenta estigués també al corrent dels més diversos treballs contemporanis que s'encavalquen abans i després de l'episodi de destrucció de la Guerra i la revolució en els projectes de temples de Pericas a Sants, Goday i Domènech Mansana a Gràcia i Danés a l'Eixample, Olot o Ribes.

Ens sembla indubtable que havia d'haver conegut el número monogràfic d'*Architecture d'aujourd'hui* de juliol de 1934, dedicat a l'arquitectura religiosa, i és probable que conegués també el llibre *Vom bau der kirche*, de l'any 1938 i escrit per Schwarz a partir de les reflexions amb Guardini.

Palau d'Arts Gràfiques de l'Exposició Internacional del 1929 de Barcelona
Pelayo Martínez Paricio

1918-1920 <i>Capella del Bosc</i> Skogskyrkogård, Stockholm Erik Gunnar Asplund	1926 <i>Església de Muurame</i> Murrame Alvar Aalto	1929-1931 Casal Sant Jordi per a Tecla Sala Barcelona Francesc Folguera i Grassi	<i>Església Nostra Senyora del Bon Consell</i> Lourtier Alberto Sartoris
1921-1925 <i>Capella de la Resurrecció</i> Skogskyrkogård, Stockholm Sigurd Lewerentz	1926-1927 <i>Reconstrucció de l'església de Sant Sadurn de Noia</i> Sant Sadurn d'Anoia Francesc Folguera i Grassi	1929 Palau d'Arts Gràfiques Barcelona - Catalunya Pelayo Martínez	1932-1940 Església de Sant Teresa del Nen Jesús Barcelona Josep Domènech Mansana
1922-1936 i 1950 Església de Nostra Senyora de Montserrat Barcelona Nicolau Rubio i Tudurí i Ramon Duran i Reynals	1928 <i>Església a Colònia</i> Colònia Otto Bartning	1931 <i>St Enghelbert</i> Colònia - Alemanya Dominikus Bohm	1934 -1942 <i>Església de la Mare de Déu dels Àngels</i> Barcelona Josep Danés i Torras
1925 <i>Església de Crist Rei</i> Bischofsheim Dominikus Bohm	1928-1930 <i>Temple del dia de Corpus</i> Aachen Rudolf Schwarz	1932 <i>Església del Sagrat Cor</i> Praga Joze Plecknick	1933 <i>Església de Sant Adalbert</i> Berlín Clemens Holzmeister

⁷ “[...]Entre tanto va a parar a las manos de Durán Reynals la terminación de la iglesia de Nuestra Señora de Montserrat en Pedralbes: iglesia que yo había comenzado a edificar, en los inicios de los años 20, en un estilo que la circunstancia me había impuesto. En efecto, los albaceas de D. Nicolás Olzina, sufragadores de la iglesia, deseaban un edificio Renacimiento; los monjes de Montserrat, a quienes el templo estaba destinado, me pedían por boca del Padre Gusi una iglesia medieval, románica. Entonces vi la ocasión de arrancar del grecorromano toscano para seguir con Brunelleschi, dando así relativa satisfacción a entrambos contendientes. La cúpula octagonal, que tanto recuerda a la del Baptisterio de San Juan de Florencia, representaba substancialmente la primera de dichas opciones, mientras que la nave recordaba literalmente la capilla de los Pazzi de Brunelleschi. Los dos claustros laterales, así como el nártex de entrada, preludivan la evolución más renacentista del templo. Al encargarse Durán de la terminación del mismo, acentuó el carácter renacentista, así como tendió a mayor academicismo; lo cual no estaba en contra de mis designios. En la capilla mortuoria, no prevista en mi primitivo proyecto así como en el campanario, el neoadademicismo de Durán triunfa por completo. Se ha de decir que en realidad había amainado la presión de los monjes medievalistas, para dejar libre paso a la tendencia renacentista que, como he dicho, era la de los albaceas. Lo que Durán dejó de poner de grecorromano en Pedralbes, las circunstancias le llevaron a ponerlo en San Juan de las Abadesas. No puedo visitar el viejo cenobio sin hacer esta observación. Hay un nexo que tal vez sólo yo puedo sentir entre lo florentino de Nuestra Señora de Montserrat y lo románico del Monasterio de San Juan tal como lo ha dejado Durán Reynals. Un nexo al cual se podría poner por nombre: San Miniato de Florencia. Las formas no son las mismas, pero sí el espíritu alado, la gracia en la volumetría interior, el tratamiento exquisito de la luz” (*Rubió i Tudurí, Nicolau M. (1966)*). «El arquitecto Duran Reynals, artista clásico». *Cuadernos de arquitectura*. Núm. 65, p. 41-44)

I, finalment, no podem descartar que tingués informació de primera mà tant del potent moviment de renovació de l'arquitectura religiosa alemanya i de ciutats de l'Europa central, amb les figures destacades de Böhm i Schwarz, com de les experiències de creació de noves poblacions, amb els seus temples, a la Itàlia feixista. En canvi, semblen més allunyades dels seus interessos, i potser també dels canals de divulgació accessibles en aquells moments, les magistrals, per a les generacions posteriors, experiències nòrdiques (Aalto, Asplund, Lewerentz, Brygmann) lligades més específicament als rituals funeraris.

Projecte número 2: la catedral de l'Empordà

Aquestes bases i referències serviren a l'arquitecte Pelayo Martínez, segurament, per idear la que anteriorment hem anomenat la "catedral de l'Empordà", que es volia situar en l'espai que deixaria lliure l'hospital, que havia quedat molt malmès durant la Guerra Civil.

Ara, doncs, podem mirar amb més deteniment, i amb aquest bagatge suposat, les vistes de conjunt:

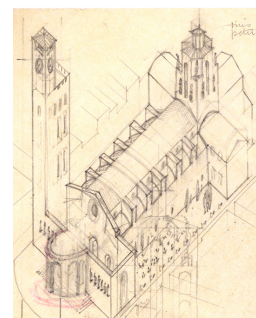
Projecte número 2:
la catedral de l'Empordà: alçats
Pelayo Martínez Paricio
Fons Pelayo Martínez.
Arxiu Històric COAC.
AHCOAC-G

Sembla clar que ja no estem en la placidesa noucentista del laboratori brunellesquià. Itàlia hi té molt de pes, però amb una geografia més àmplia, que abasta també l'Adriàtic amb perfums de l'est, i amb una història expandida, que abasta també la contemporaneïtat del vintenni mussoliniana.

La disposició equilibrada de sòlids platònics ha deixat pas a una arquitectura amb més tensió, que beu de molt diverses fonts. El cimbori passa de l'octògon pur florentí a un prisma quadrangular que, calat d'obertures, s'enfila a retalls i es va escapçant per les puntes fins que hi floreixen les escultures. Hi ressonen també Poblet, Sant Cugat, Tarragona... Al cim de tot, una llanterna (amb l'anotació "més petit" per corregir les proporcions, que ens fa suposar els alçats com a posteriors).

El campanar és doble, com un cor partit, meitat romànic, monacal i auster, meitat obelisc civil que funciona com a rellotge urbà i far territorial (recordem aquell dels avantprojectes dels concursos per a l'Exposició). La portada té un atri enclòs per murs alts com una ruïna i precedit per un exedra semicircular, que es replicarà als primers projectes de l'església del Poble Nou de Llers.

Tot plegat, amb una disposició en planta que recorda els esquemes prototípics de doble capçalera de Sant Gall, units volumètricament per un llarg cos on els aparents contraforts delimiten les naus laterals o capelles.

Projecte número 2: la catedral de l'Empordà: alçats
Pelayo Martínez Paricio
Fons Pelayo Martínez.
Arxiu Històric COAC. AHCOAC-G

Església a Sabaudia
Sabaudia
Gino Cancellotti

1934-1942
Església Mare de Déu dels Àngels
Barcelona
Josep Danés i Torras

1935-1944
Parroquia de Santa María de Gracia de Jesús
Barcelona
Josep Goday i Casals

1936
Església a Fertilia
Fertilia
Concezio Petrucci, Mario Tufaroli,
Emanuele Filiberto Paolini e Riccardo

Silenzi

Basílica de les tres Avenaries
Bois
Paul Rouvière

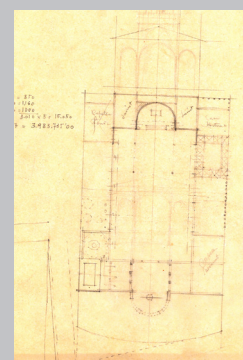
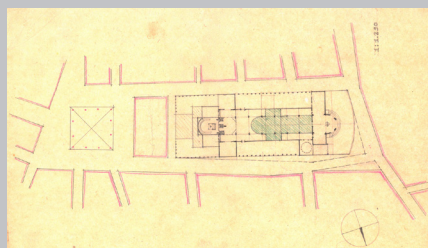
1937
Església a Aprilia
Aprilia
Concezio Petrucci i Mario Tufaroli

1941-1943
Església l'Esperança
S'Agaró, Sant Feliu de Guíxols
Francesc Folguera Grassi

1947
Nova Façana i Torre de Montserrat
Francesc Folguera Grassi

Projecte número 2:
La catedral de l'Empordà

Estiu 1940 - Novembre 1942

Projecte número 2: la catedral de l'Empordà: alçats
Pelayo Martínez Paricio
Fons Pelayo Martínez. AHCOAC-G

La “Parroquial” i el projecte de reconstrucció de l'església de Sant Pere de Figueres per part dels arquitectes Llopart, Mora i Segarra

Poc més de nou mesos més tard de la il·lusionada notícia de l'adopció pel Caudillo, el 18 d'abril de 1941 (en un dels últims números de *Vida Parroquial* abans de la interrupció temporal de la seva publicació fins a l'estiu de 1943), amb el títol: “Planos de la Parroquial” es torna a parlar de l'església parroquial, però no es parla de l'anterior projecte d'un nou edifici religiós en un nou emplaçament:

“...se recibieron los planos del anteproyecto de reconstrucción de nuestra iglesia parroquial, los cuales estuvieron expuestos en los bajos de la casa rectoral. En el curso de la presente semana habrán sido presentados a la aprobación de nuestro dignísimo Sr Obispo.” “...en breve pueda dar comienzo la ampliación de nuestro primer templo cuya insuficiencia ha quedado una vez más demostrada en la última Semana Santa.”

Por el embellecimiento de la ciudad (26 de gener 1940).
Vida Parroquial. Any X. (Nº214), pp. 1-2

Què deu haver passat en aquests nou mesos de gestació del projecte de reconstrucció que hagi provocat l'evaporació del projecte de la nova catedral que havia imaginat Pelayo amb la glossa enfebrada de Jou?

Una foto trobada recentment entre els materials que Catalina Martínez conserva de la recerca prèvia per a l'exposició del Museu de l'Empordà de l'any 1998 ens permet projectar una certa claror sobre aquest lapse de temps. Hi reconeixem amb la llum baixa del sol d'un mati d'hivern, Pelayo de perfil, recolzat a la porta del compartiment, i de cara, al passadís, el bisbe Cartaña i un capellà que no identifiquem. Al darrere, un segell de Foto Gandol (Potser Vicenç Gandol Jordà, alcalde Sant Feliu de Guíxols i fotògraf) i una anotació manuscrita “Expresso Barcelona - Madrid, 17 de Diciembre 1940”

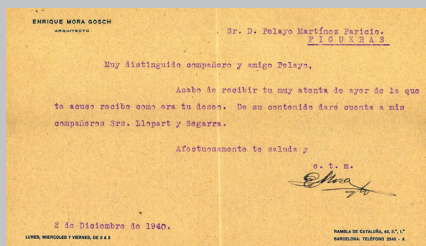
Expresso Barcelona -Madrid
17 de desembre 1940
Fons Pelayo Martínez.
Arxiu Històric COAC. AHCOAC-G

En el mateix sobre hi trobem una altra foto de Pelayo passejant decidit amb una cartera sota el braç i, al darrere el mateix segell i l'anotació manuscrita “Madrid 18-XII-1940”. L'epistolari del bisbe publicat per Josep Clara no ens permet gaire més (i no és poca cosa) que confirmar que els dies 17 i 18 Cartaña havia estat justament a Madrid fent gestions.

Pel que se'ns explicarà més endavant en la premsa local, podem interpretar aquest viatge com el moment d'aterratge a la realitat. Es degué assumir, no sabem si amb resignació, concòrdia o rebot, que el projecte de la nova catedral de l'Empordà que Pelayo havia començat de dibuixar amb tant d'entusiasme havia estat el somni d'un nits d'estiu. En qualsevol cas, el 14 de setembre de 1941 es posarà la primera pedra de la reconstrucció segons el projecte dels arquitectes barcelonins Amadeu Llopart, Enric Móra i Josep Maria Segarra aprovat pel bisbat.

Primera correspondència amb els arquitectes barcelonins

2 de Desembre 1940

Correspondència
Enrique Mora Gosch
2 de Desembre de 1940
Fons Pelayo Martínez. AHCOAC-G

Amadeu Llopart

Arquitecte des del 1914. Algunes de les seves obres han estat el Palau de la Metal·lúrgia, Electricitat i Força Motriu per a l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929. També va participar en el II Congrés d'Arquitectes de Llengua Catalana, on fou el president i per últim va ser catedràtic de l'ETSAB de Urbanologia on tenia com a ajudant, l'arquitecte i poeta Joan Margarit.

Enric Mora

Arquitecte autor del Mercat Municipal de Sant Cugat, poblats de pescadors i de l'Església de Santa Maria de Cornellà. Com a docent, impartí classes de dibuix a l'ETSAB, d'on també n'era catedràtic.

Josep Maria Segarra

Arquitecte encarregat, juntament amb Eusebi Bona i Pelayo Martínez Paricio de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona inaugurada el 1961. Altres obres rellevants seves van ser els poblats de pescadors i diferents habitatges unifamiliars.

⁸ “Empecemos reconociendo que se ha perdido mucho tiempo pero la culpa no es de Regiones Devastadas ni tampoco de las autoridades locales. Tal vez la culpa debe atribuirse solamente a un patriotismo mal enfocado que no supo percatarse de la verdadera finalidad del organismo fundado por el gobierno a fin de remediar en lo posible los estragos de la guerra. En efecto la opinión figuerense no había logrado formarse una idea del objetivo real de regiones devastadas y mientras unos soñaban por nuestra ciudad grandezas de realización imposible, otros exigían que regiones devastadas respetara un antiguo estado de cosas que las circunstancias hicieron imposible conservar. [...]Un núcleo de opinión deseaba que se construyera en el inmenso terreno que ocupan las ruinas del Hospital una grandiosa Catedral, la catedral moderna del Ampurdán, porque la antigua orgullo de la comarca, está en Castelló de Ampurias. La obra fue encargada al eminente arquitecto don Pelayo Martínez. Mejor será no hablar de este episodio fugaz. La catedral con su torre de sesenta metros de altura habría sido una maravilla. Nuestro arquitecto uno de los mas ilustres de nuestra Patria, habría indudablemente ejecutado una obra que habría sido el orgullo de nuestra ciudad y habrían admirado los siglos. Pero en aquella época, al terminar la guerra existía en toda España un irrefrenable deliro de grandezas [...]. Al producirse la reacción ante la evidencia de que el Estado no podía dedicarse a construir catedrales de nueva planta [...] una parte de la opinión figuerense insistió en que respetando la tradición fuera reconstruido en el mismo sitio el antiguo Hospital. Pero pronto advirtiose que el antiguo hospital no podía ser reconstruido porque la reconstrucción habría sido costosísima y no hubiera proporcionado un local eficiente. Pensese entonces en construirlo de nueva planta. Con eso entramos en la tercera fase del asunto. La dirección General de Regiones Devastadas ha fallado contra el emplazamiento de un hospital en el centro de la ciudad. [...]La solución dada por la Dirección General de Regiones Devastadas no puede ser más conservadora ni más práctica. Del antiguo edificio será restaurada su parte más antigua y más característica [...]Será pues restaurada la parte antigua

Després d'una primera fase de feines de gestió local, l'estiu de l'any següent, a l'agost de 1942, l'oficina comarcal de Regiones Devastadas, que precisament dirigeix Pelayo (enfeinat a la vegada amb el projecte del Poble Nou de Llers), es fa càrrec de la continuació de les obres i comença el període de gestió d'aquesta per part de l'Administració.

El projecte es presentarà en un article que apareix a la revista *Reconstrucción* que edita la Dirección General de Regiones Devastadas, titulat precisament "Reconstrucción de la Iglesia de San Pedro de Figueras" signat per Llopart, Móra i Segarra i en el qual enlloc surt Pelayo Martínez.

Reconstrucción de la iglesia de San Pedro de Figueras (Novembre 1942). *Reconstrucción* (27) pp. 407-418

Tot just deu dies més tard, en el número d'*Ampurdán* de l'11 de novembre, quan els espanyols tot just s'estan assabentant dels arguments disciplinaris que guien el projecte, a escala local s'està paint una catarsi amb un article titulat "La obra de Regiones Devastadas en nuestra ciudad. El hospital será reconstruido en un nuevo emplazamiento. tendremos una escuela de Artes y Oficios y una casa de Correos y telégrafos".⁸

Segons l'articulista, sort que Regiones Devastadas ha posat seny (o sigui, solució conservadora i pràctica a la catalana) a un patriotisme mal enfocat que, en els primers moments un cop acabada la guerra, somiava per a la ciutat deliris de grandesa d'impossible realització.

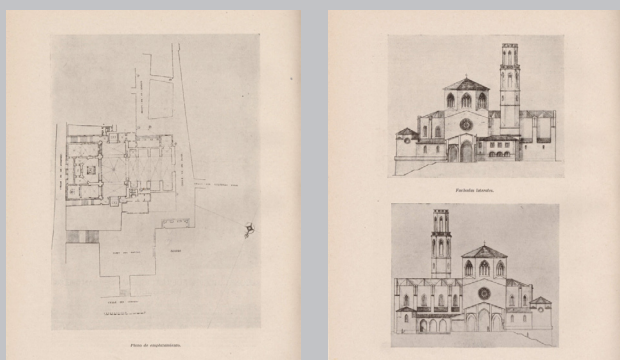
Potser es tracta d'aquells mateixos arrauxats que en l'editorial de *Vida Parroquial* del 6 de desembre de 1940 que hem comentat a l'inici d'aquest escrit reclamaven millorar i obrir carrers.

En el text no s'ataca directament Pelayo ni la torre campanar de seixanta metres, com tampoc no s'ataca, lògicament, les autoritats locals -Jou seguirà d'alcalde fins el 1946- des del setmanari de la FET i de les JONS, però tot plegat és tractat com una febrada que ha fet perdre temps. I el canvi de rumb per al temple queda lligat a la resolució del debat paral·lel sobre l'hospital. Aquí el que tocarà és just el ontari: un nou emplaçament i una nova planta radical. I en les ruïnes, una restauració de les parts antigues característiques al voltant de patis arbrats per instal·lar-hi una nova escola d'arts i oficis, el museu local i sales d'exposicions i conferències. Paradoxalment, nous deliris de grandesa?

L'autocrítica tot i la contundència, no degué ser penitència suficient, o potser és que els nuclis locals delirants i patriotes mal enfocats eren murrís de mena, perquè calgué reblar el clau amb una sèrie d'articles de Manuel Brunet que van aparèixer entre el desembre de 1942 i el març de 1943. La talla intel·lectual del periodista li comporta anar un xic més enllà del debat urbanístic, que trenca amb disquisicions sobre arqueologia, història i estils artístics. El primer de la sèrie surt publicat el 9 de desembre de 1942 amb el títol "Apología del futuro Templo parroquial de Figueras. La disputa del estilo".⁹

Article Revista *Reconstrucción* n°27: "Reconstrucción de la Iglesia de San Pedro de Figueras"

Novembre 1942

Reconstrucción de la iglesia de San Pedro de Figueras (Novembre 1942). *Reconstrucción* (27) pp. 407-418

del edificio que contiene algunos patios, uno de ellos con arbolado y otro en una bellísima galería, obra de D Pelayo Martínez. Serán también restauradas la fachada y el interior de la iglesia de San Baudilio [...]. La parte restaurada del antiguo edificio será destinada a escuela de Artes y Oficios. En ella habrá además unas salas destinadas a un museo local o unos salones de exposiciones y conferencias [...].El nuevo hospital será construido en un lugar donde no pueda dificultar el crecimiento de la ciudad, probablemente sobre el parque municipal [...].Se ha perdido mucho tiempo pero aunque todavía la labor preparatoria no trascienda a la calle podemos afirmar que se trabaja metódica y rápidamente y que la Dirección General de Regiones Devastadas se propone que la adopción de Figueras, obtenida por nuestras autoridades de el fruto esperado"(La obra de Regiones Devastadas en nuestra ciudad (11 de Noviembre de 1942). *Diario l'Ampurdán*. Any 1 (7) pp.5-6)

⁹ "Nos proponemos decir que el proyecto de reconstrucción que se está llevando a cabo es, si no el único, el mejor que podía realizarse. En general se divaga mucho y pocos son los que logran abarcar el conjunto del problema. Se observa en esas discusiones que muchos de los que más chillan deberían de ser los más modestos, porque casi desconocen los términos del problema que en este caso son la cuestiones de estilos y las características históricas de la iglesia gótica y sus posibilidades de ampliación. El primer problema, muy discutido era el de la magnitud que debía darse a nuestra antigua iglesia. Unos defendían que la solución más atinada sería limitarse a cerrar el ábside con obra de mampostería, aunque dándole la misma forma que el primitivo y como reconocían que la iglesia habría sido insuficiente aconsejaban construir otra nueva grandiosa. [...] Y puesto que la construcción de un templo catedralicio era una utopía la ciudad habría tenido que servirse de una iglesia parroquial a la escala de un pueblo de quinientos habitantes y tarde o temprano habría sido preciso adoptar la solución establecida en el siglo XVIII cortando

El segon surt publicat l'endemà de la diada de Reis de 1943 amb el títol "Apología del futuro templo parroquial de Figueras. Sus principales características."⁽¹⁰⁾ El tercer que surt publicat el 10 de març de 1943 es titula: "Apología del futuro templo parroquial de Figueras. Ligera descripción del proyecto".⁽¹¹⁾

Amb la documentació que fins ara hem tingut a l'abast, se'ns fa difícil situar els interlocutors del debat protagonitzat per Brunet. Aquest treballarà braç a braç amb Pelayo en diverses iniciatives, la més assenyalada de les quals és la restauració de Vilabertran, i no resulta gaire creïble que aquí estigui polemitzant públicament amb ell. Però, d'altra banda està clar que desmunta una sèrie de propostes que Pelayo ha desenvolupat:

"...limitarse a cerrar el ábside con obra de mampostería [...] como reconocían que la iglesia habría sido insuficiente aconsejaban construir otra nueva grandiosa [...]. La discusión de este punto de vista hizo perder mucho tiempo. Habría sido pues una catástrofe moral cerrar con un ábside la nave de la iglesia gótica subsistente contentándose con un templo de dimensiones tan exiguas que habría obligado a trasladar la parroquial a otro sitio..."

Brunet, M. (9 de diciembre 1942). Apología del futuro Templo Parroquial de Figueras. Ampurdán: semanario comarcal de F.E.T. y de las J.O.N.S., pp. 3-4

Caldrà esperar a noves troballes documentals que ens permetin identificar els agents i les correlacions de forces que varen produir-se en les decisions sobre lloc i dimensions.

De totes maneres, a manca d'aquestes, un xic més endavant en aquest mateix treball podem aprofundir en la qüestió de l'estil amb posicions divergents de les que Brunet pressuposa evidents:

"...otra ventaja y no pequeña de la continuación en el mismo estilo: la nave antigua y el crucero moderno se hermanaran perfectamente. El conjunto adquirirá una unidad que cualquier otra solución estilística no le habría prestado..."

Brunet, M. (7 de gener 1943). Apología del futuro Templo Parroquial de Figueras. Ampurdán: semanario comarcal de F.E.T. y de las J.O.N.S., pp. 3-4

És precisament cap al final de l'argumentari de totes les coses que Brunet considera predeterminades per la història que apareix la descripció d'una de les actuacions de ruptura més transcendents per a l'urbanisme de la ciutat: l'enderroc de l'illa de cases (de l'"esgarrapa dones" (sic)) per formar una inèdita plaça, cap a la qual s'orientarà la nova porxada de migdia que donarà accés a temple i baptisteri. I que, de retruc, esdevindrà la imatge icònica de la seva antiga modernitat.

En el número de la revista *Ampurdán* de l'11 de novembre de 1942 ja s'havien començat de donar notícies¹² sobre les gestions amb els propietaris de l'illa. En la vista que es divulga, efectivament al centre del quadrat alliberat s'emplaça un sòlid monument funerari que no s'acabarà realitzant.

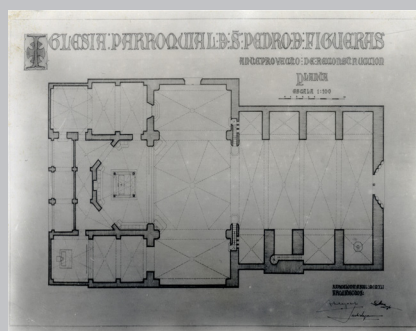
El setembre de 1943 quan s'acosta el segon aniversari de la col·locació de la primera pedra de la reconstrucció (i Itàlia just s'acaba de rendir als aliats), a l'*Ampurdán* del dia 9 hi apareixen dos articles que tanquen un cicle (que havíem començat quan els alemanys entraven a París). Un d'ells es titula "Paralelismo" amb una explosió onírica de José Jou, en què s'enfronten "el imperio de las Tinieblas" amb "el imperio de la Luz", l'altre, escrit per Pedro Xutglá Ecónomo-Arcipreste, té un to més pràctic i conclou dient:

"El pueblo fiel la comenzó, el Estado la continua y le pondrá cabal remate."

Mentrestant, l'arquitecte figuerenc Pelayo Martínez Paricio ja ha sortit del primer pla.

Projecte de reconstrucció d'Amadeu Llopart, Enric Mora i Josep Maria Segarra

Desembre 1940 - 1941

Dibuixos i plànols de l'avantprojecte de reconstrucció de l'església de Sant Pere: planta i secció transversal
Josep M. Segarra, Amadeu Llopart i Enric Móra
Abril 1941
Fons de la Parròquia de Sant Pere.
Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà

el ábside y ensanchando la iglesia. La discusión de este punto de vista hizo perder mucho tiempo. [...] En el caso de nuestra iglesia parroquial podía pues optarse por ampliarla con un crucero moderno o repetir los elementos que ofrece la nave gótica subsistente. La primera solución podía acabar con un acierto o con un fenómeno. El peligro de engendrar un monstruo es innegable. Es casi infinito el numero de monstruos arquitectónicos que el arte moderno ha dado a luz en estos últimos años. [...] En cambio la segunda solución, la que consistía en ampliar nuestro templo inspirándose estrictamente en su estilo era infalible porque son tan rudimentarios sus elementos constructivos y decorativos que era imposible equivocarse ni caer en el pastiche. [...] Ofrecía entre otras ventajas dos de capital importancia: reconstruía una venerable ruina y construía un templo catedralicio en el lugar histórico en que por lo menos des de la época románica ha existido la iglesia parroquial de Figueras y exigía que la obra nueva fuera edificada en piedra." (Brunet, M. (12 de diciembre 1942). Apología del futuro Templo Parroquial de Figueras. La disputa del estilo. *Diario l'Ampurdán*. Any 1 (11) pp.3-4)

¹⁰ "Habría sido pues una catástrofe moral cerrar con un ábside la nave de la iglesia gótica subsistente contentándose con un templo de dimensiones tan exiguas que habría obligado a trasladar la parroquial a otro sitio[...] Solo una reconstrucción audaz de la antigua parroquial permitía dignificar espiritualmente los restos de la iglesia gótica y dar una silueta simpática a la vista panorámica de la ciudad[...] Sobre la conveniencia de reconstruir la parroquial en su primitivo lugar no habría pues discusión posible. [...] Admitiendo que la parroquial debía continuar en el mismo sitio era evidente que había que repetir la operación realizada en el siglo XVIII: era preciso ensancharla [...] Es tan evidente que podía procederse sin escrúpulos artísticos a la continuación de la obra gótica! Sus elementos constructivos - unos

Projecte 3. L'alternativa no nata (Desembre de 1940 / Estiu de 1941)

Una sèrie de documents conservats en el fons de l'arquitecte figuerenc Pelayo Martínez custodiat per l'arxiu del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya representen uns temptejos per resoldre la reconstrucció de l'església a seu lloc original, amb una envergadura semblant a la destruïda.

Resulta difícil de proposar una data precisa. D'una banda, pel que fa a les alternatives de les plantes, podríem pensar que són anteriors a la solució finalment aprovada pel bisbat. En canvi, pel que fa a la perspectiva en escorç de l'espai del presbiteri, ens trobem que ha estat dibuixada exactament amb el mateix enquadrament que l'oficial dels seus companys Llopart, Mora i Segarra i semblaria, per tant, justament posterior o, com a màxim, simultània.

Tenen una certa relació amb el que finalment fou el projecte aprovat dels arquitectes de Barcelona, però amb algunes diferències substancials, que semblen en bona part motivar les justificacions contràries de Brunet. Vegem-les.

Hi afegeix igualment un transsepte i un presbiteri amb dues capelles laterals, però filtra l'espai dels braços nord i sud del creuer amb uns porticats tripartits, que donen una certa continuïtat longitudinal a la nau i que permeten unes arribades de llum laterals per finestrals damunt les arcades. Aquesta persistència de l'estructura longitudinal no té res del túnel (que feia patir a Brunet), perquè precisament està compensada de forma complexa per una utilització de l'espai en forma de creu grega. Tant és així, que en una de les plantes sembla representar-se una distribució dels bancs de l'assemblea als braços del transsepte i també al presbiteri, de manera que l'altar quedaria situat al centre de l'espai, completament envoltat dels fidels. Desconeixem si, com més amunt havíem

aventurat, les reflexions de renovació litúrgica de Schwarz i Guardini havien arribat als nuclis catòlics figuerencs o només a les lectures de l'arquitecte.

Representa al punt mig del creuer figures de cercles i quadrats, que semblen indicar la projecció de la cúpula o cimbori superior, però en canvi no n'apareix definició en l'única secció conservada. Amb el llenguatge aplicat als paraments de l'espai interior, no semblaria estrany imaginar un octògon simple (com els volums del Palau de les Arts Gràfiques o el cimbori de l'església de Rubió i Duran Reynals que ja hem comentat), però en canvi ens apareix un petit però expressiu dibuix d'una llanterna més contemporània.

En tot cas, el caràcter de l'espai arquitectònic resultaria de l'efecte de les fonts de llum natural de diverses orientacions (murals i zenitals) sobre paraments estucats modulats per ordres arquitectònics i arcades de matriu clàssica, però sotmesos a canvis d'escala i manipulacions més contemporànies. I tot això sense perjudici d'una convivència possible i ben assumida en els dibuixos amb l'arquitectura de les creueries gòtiques que es conserven, sense necessitat de replicar-les ni mimetitzar-s'hi porugament, malgrat li pesés a Brunet.

Ens queda el plaer d'imaginar un Sant Pere molt més clar i lluminós, menys expiatori. Un temple amb la joia de viure que portava a dins l'autor que finalment no en va ser.

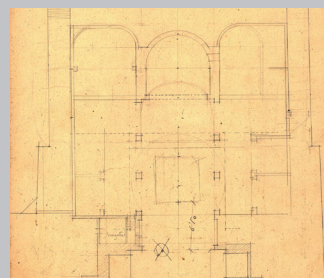
Mentre s'aixeca la parròquia segons el projecte neogòtic de Llopart, Mora i Segarra, avalat per la jerarquia eclesiàstica i glossat per Manuel Brunet en el setmanari de la FET i de les JONS, Pelayo Martínez continuarà ocupant-se de la reconstrucció des de l'Oficina Comarcal de Regiones Devastadas. Desarà al calaix les pròpies concepcions d'aquell espai frustrat i readreçarà la seva energia cap a la materialització de la

Projecte 3: L'alternativa no nata

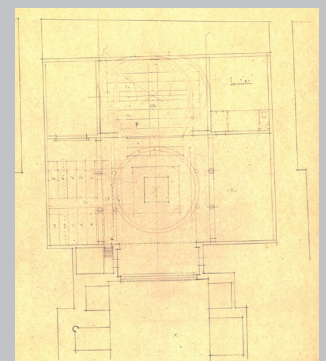
Desembre 1940 - Estiu 1941

Comparatiu proposta
Fons Pelayo Martínez. AHCOAC-G
Fons de la Parròquia de Sant Pere.
Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà

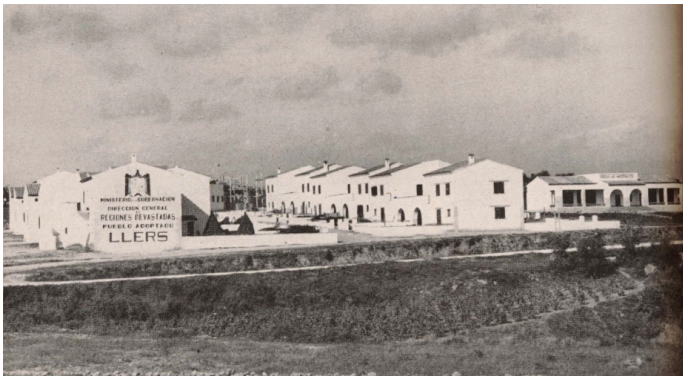

Projecte número 3: l'alternativa no nata: planta i perspectiva interior
Pelayo Martínez Paricio
Estiu 1940
Fons Pelayo Martínez. AHCOAC-G

arcos, unas bóvedas de cantería y unos contrafuertes - son tan simples que su repetición y prolongación no ofrece dificultad de ninguna clase [...] Otra ventaja y no pequeña de la continuación en el mismo estilo: la nave antigua y el crucero moderno se hermanaran perfectamente. El conjunto adquirirá una unidad que cualquier otra solución estilística no le habría prestado [...] Esta impresión nunca la habría dado sin duda a causa de la diversidad de estilo el maridaje gótico-barroco del templo por vergüenza nuestra destruido en 1936 [...]. Si forzosamente había que proceder a una ampliación de la iglesia parroquial, ese ensanchamiento obligaba como en el siglo XVIII a adoptar la planta de cruz latina. La cuestión es de tan evidente que no releva de insistir sobre este detalle". (Brunet, M. (12 de diciembre 1942). Apología del futuro Templo Parroquial de Figueras. La disputa del estilo. *Diario l'Ampurdán*. Any 1 (11) pp.3-4)

¹²“Empecemos diciendo que la planta de cruz latina era obligada por la falta de espacio. Sin acudir a como se hizo en el siglo XVIII a la planta de cruz la iglesia, larga y estrecha habría quedado como un túnel [...] Nuestra iglesia contará con una nueva fachada la del mediodía. Se construirá aquí un pórtico que comunicará también con el baptisterio...Será esta la fachada más característica del templo y contribuirá a darle majestad a la nueva plaza que resultará del derribo de la manzana ocupada por la casa vulgarmente del “Esgarrapa dones”, nombre que un día solo será recordado por los eruditos locales [...] Justo es reconocer que el esfuerzo enorme que representa la realización de tan magna obra lo deberá la ciudad de Figueras al actual ecónomo arcipreste el Dr D. Pedro Xutglá. Enfocó el doctor Xutglá el problema en todos sus aspectos y en sus justos términos. Su fe y su tenacidad han realizado el milagro [...] Y para terminar permítasenos repetir lo que hemos dicho en otras ocasiones: hemos escrito estos artículos “motu proprio”. No hemos sido objeto de presión ni de insinuación alguna, por parte del párroco ni de los arquitectos”. (La

Cimadevila, A (Febrer 1940). El nuevo pueblo de Llers. *Reconstrucción* n°40, pp. 69-80

singular conjunció entre tradició constructiva i modernitat al Poble Nou de Llers, que l'any 1944 serà portada del número 40 de la revista *Reconstrucción*; la restauració de Vilabertran amb la companyia de Brunet i Reig, entre altres figuerencs, i les reedificacions de cases i locals del centre de la ciutat afectat pels bombardejos.

A mitjan dècada, quan donarà per acabada la dedicació a la reconstrucció, les noves cases amb jardí a Figueres, Roses i el Port de la Selva obriran un altre cicle de la seva producció.

Acabada la dècada, en el número 105 de la revista *Reconstrucción*, de desembre de 1950, es fa un repàs general a les obres de la comarcal de Regiones Devastadas. L'article adopta la forma d'un viatge que recorre un país privilegiat, on les belleses naturals, les arquitectures del passat llunyà i recent i les obres en curs volen formar un tot indestruïble. L'hospital de Margarit, les cases del Port i el Poble Nou de Llers de Pelayo llueixen entre postals de les cales i gloses de s'Agaró, i a Sant Pere de Llopart, Móra i Segarra ja només li falta acabar el campanar.

Enmig de la figuració "neorealista" de l'autarquia, el *revival* gòtic de Figueres no es troba sol. En el número 37 de la revista *Reconstrucción*, de l'any 1945, hi surt publicat el "Proyecto de reconstrucción de la Colegiata de Gandía" dels arquitectes Pablo Soler i Vicente Valls.

En aquest temple, de manera similar havia quedat en peu la nau sense la capçalera. L'espai interior, tal com va quedar reconstruït, té una gran similitud amb la imatge de la nostra parròquia, encara que presenta un millor efecte per la presència més franca de la llum natural a través de tota la girola.

Però durant la dècada transcorreguda també s'han edificat i reconstruït molts altres temples allunyats de les rèpliques gòtiques, alguns d'ells precisament projectats pels arquitectes de Sant Pere. És possible rastrejar-hi algunes de les intuïcions dels esbossos de Pelayo per a la no nata catedral de l'Empordà, no duts a terme a Figueres, però que pel que sembla no van resultar irrelevants, sinó ben fructífers en mans d'altri.

L'arquitectura religiosa a la recerca de la nova monumentalitat contemporània tindrà precisament en els anys del canvi de dècada exemples molt significatius escampats per la geografia peninsular. Des de l'església de l'Esperit Sant al Centre Superior d'Investigacions Científiques, aixecada a Madrid per Miguel Fisac Serna sobre les restes dels murs de l'auditori de la Residencia de Estudiantes, fins a la singular Basílica d'Aranzazu de Sáenz de Oiza i Laorga, tot passant per la gironina església de Sant Josep de Joaquim M. Masramon de Ventós.

A Figueres, els ecos d'aquesta empenta arribaran, liquidada l'autarquia, amb la capella de Loreto dels americans, amb l'església de Sant Baldiri d'Alejandro Bonaterra i amb la nova parròquia de la Immaculada i Sant Pau de Claudi Díaz, però aquestes ja seran altres històries.

Obra de reconstrucció d'Amadeu Llopart, Enric Mora i Josep Maria Segarra

Setembre 1941 - 1948

Visites als treballs de restauració i recuperació i col·locació de la clau de volta del creuer de l'església de Sant Pere

Autor desconegut
c.1940-1945

Fons de la Parròquia de Sant Pere.
Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà

obra de Regiones Devastadas en nuestra ciudad (11 de Novembre de 1942). *Diario l'Ampurdán*. Any 1 (7) pp.5-6)

¹³"Se halla casi ultimadas las gestiones por parte del Ayuntamiento de ésta con el propietario de la casa situada entre el edificio de la Caja de Pensiones y la Iglesia Parroquial al objeto de adquirir aquella para levantar en dicho solar, que sería convertido en espléndida plazoleta, el Monumento a los Caídos". (La obra de Regiones Devastadas en nuestra ciudad (11 de Novembre de 1942). *Diario l'Ampurdán*. Any 1 (7) pp.5-6)

Organització i comissariat

Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. Demarcació de Girona.
Delegació de l'Alt Empordà

President

Marc Riera i Guix

Secretari

Jordi Ortega i Batlle

Tresorer

Josep Maria Torra i Pla

Vocal

Sílvia Musquera i Felip

Delegada Garrotxa Ripollès

Neus Roca i Cambra

Delegada Alt Empordà

M. Mercè Oriol i Hilari

Comissió Mil·lenari Sant Pere de Figueres 2020
Rector Parròquia de Sant Pere
Mossén Miquel Àngel Ferrés

Recerca documental

Joan Falgueras i Font

Adaptació al catàleg per part de l'Arxiu Històric del COAC

Documentació i fotografies

Fons de la Parròquia de Sant Pere.

Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà

Fons Pelayo Martínez. AHCOAC-G

Arxiu Històric del COAC.

Arxiu Municipal de Figueres

Coordinació

Arxiu Històric del COAC

Disseny gràfic i producció:

Arxiu Històric del COAC

Marc i impressions:

Alfons Sanahuja

Comoyoko

Muntatge:

Fusteria Creixans

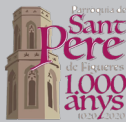
Correcció de textos:

Pere Ferrés Gurt

Agraïments:

Ajuntament de Figueres,
Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà,
Arxiu Municipal de Figueres,
Catalina Martínez, Miquel Àngel Ferrés,
Jordi Torres, Josep Menchón,
Joan Falgueras, Anna Maria Puig,
Lluís Castillo, Adriana Vázquez, Dana Palmada,
Francesc Haro, Vanessa Masip.

ORGANITZA:

COL-LABORA:

Ajuntament de Figueres
www.figueres.cat

PATROCINADOR PRINCIPAL:

PATROCINADORS:

COL-LABORADORS:

MITJANS OFICIALS:

